

Rimvydas Valatka. Atrasti PLB

Kaip tai atrasti? Kam ieškoti to, kas ir taip yra, materializuojasi renginiais, veiklomis, šventėmis, susitikimais su ministrais, premjerais ir net prezidente? Atrasti Pasaulio Lietuvių Bendruomenę skamba gal ir keistai, net pretenzingai, bet vis dėlto.

PLB Konstitucija skelbia, kad „I.1 a) Pasaulio Lietuvių Bendruomenę sudaro visi lietuviai gyveną už Lietuvos Respublikos ribų bei jų šeimų nariai, kurie pripažįsta PLB Konstituciją, jos veiklos tikslus ir principus.“

O visų už Lietuvos ribų gyvenančių lietuvių tikslas ir darbų atrama, kaip skelbia punktas „I.1 b“, yra Nepriklausomos Lietuvos valstybė ir už jos ribų gyvenančių tautiečių lietuvybė. Ten pat pasakyta, kad PLB ieško priemonių lietuvybei išlaikyti („e“) ir derina lietuvių kultūrinę veiklą ir švietimo darbą („f“).

PLB Konstitucija buvo priimta prieš 44 metus PLB IV Seime Vašingtone. O po to, pasikeitus Lietuvos valstybės padėčiai, ne kartą taisyta. Pastarąjį kartą ar tik ne 2015 metais. Bet nė viename variante niekur nė vienu žodžiu neužsiminta apie tai, kad PLB tikslas yra siekis, kad dauguma lietuvių kada nors sugrįžtų į tėvynę.

Niekas į šį PLB Konstitucijos trūkumą Lietuvoje, regis, nėra atkreipęs dėmesio. Panašu, kad ir išeivijoje tokios diskusijos nebuvo. Ar tai normalu?

Bent iš pirmo žvilgsnio, toks PLB tikslas būtų logiškas. Tai kodėl tokio nėra? Kodėl visas PLB valdybas jau beveik 30 metų tenkina toks *status quo*, nusistovėjęs tuomet, kai Lietuva buvo okupuota ir apie grįžimą į Lietuvą galėjo kliedėti tik beprotis? Krašto nepriklausomybė iš esmės pakeitė padėtį. Tai kodėl PLB toliau plaukia senu farvateriu?

Kaip skelbia 1949 m. paskelbtos *Lietuvių Chartos* 6 punktas, „Valstybė yra

aukščiausioji tautinės bendruomenės organizacija. Valstybinė nepriklausomybė yra tautinės kultūros ugdymo ir išlikimo sąlyga. Darbu, mokslu, turtu ir pasiaukojimu lietuviai kovoja, kad apgintų ir išlaikytų nepriklausomą Lietuvos valstybę.“

Iki 1990-ųjų Kovo 11-osios lietuvių išlaikymas egzilyje bet kokia kaina buvo visiškai suprantamas. Tačiau kokio velnio išlaikyti lietuvių emigracijoje dabar, jei neplanuojate kada nors sugrįžti į Lietuvą? Kam tokia ore pakibusi lietuvių?

Taip, genys yra margas, o gyvenimas – dar margesnis. Globaliame pasaulyje visada bus nutekėjusių į svetimus kraštus moterų ir vyrų, radusių savo gyvenimo meilę užjūriuose. Bus NBA žaidėjų ir Holivudo aktorių, Sičio finansininkų ir Borneo salos beždžionių tyrinėtojų. Bet kiek tokių yra? Procentas? Pusė?

Net jeigu tokių lietuvių bus trys procentai, vis tiek visi kiti ne Lietuvoje gyvenantys lietuviai yra ir bus ekonominiai emigrantai.

O jei emigrantai ekonominiai, tai ar beturi reikšmės tokia PLB, kokia ji liko iš politinio egzilio laikų? Ką PLB vienija dabar? Priešingai, nei buvo iki 1990-ųjų, dabar PLB vienija politinės 1944 m. emigracijos atstovų vaikų likučius ir kasmet vis labiau ilgesnio euro ar dolerio ieškotojus, kurie tėvynę paliko dėl geresnio materialinio gyvenimo.

O jeigu taip, tai ar galima nesuabejoti PLB Konstitucijos punktu „b“, skelbiančiu, kad PLB ir jos Seimo pagrindinis tikslas bei darbų atrama yra Nepriklausomos Lietuvos valstybė? Tikslas – nepriklausoma Lietuvos valstybė – seniai pasiektas. Koks kitas PLB tikslas?

Žinoma, šiokių tokių tikslų liko: už Lietuvos ribų gyvenančių tautiečių lietuvių ir jos išlaikymas. Tačiau koks yra didysis PLB tikslas, vardan ko ji ir buvo įkurta?

Skaitom dar kartą Konstitucijos punktą „b“. Klausimas: koks tikslas išlaikyti tą lietuvių už Lietuvos ribų, jei pagrindinė veikla vyksta tarp ekonominių emigrantų? Kiek ilgai tai truks? Tol, kol šį pasaulį apleis naujoji ekonominių emigrantų karta, gimusi Lietuvoje? O gal iki tol, kol Lietuvos ekonomika pasieks Vokietijos, JAV ir D. Britanijos lygį?

Tai ar nereikėtų PLB iš naujo apmąstyti savo Konstitucijos ir savo tikslų? Žiūrint iš XXI a. antrojo dešimtmečio pabaigos, o ne XX a. vidurio varpinės.

PLB tikslai tada, kai Lietuva buvo okupuota, buvo daugiau nei aiškūs. Išsaugoti lietuvių bet kokia kaina antroji ir net trečioji kartoj. Iki tol, kol Lietuva atgaus nepriklausomybę ir bus galima sugrįžti į Lietuvą. Taip arba maždaug taip samprotavo ir Lietuvių Chartos, ir PLB kūrėjai.

O kaip samprotuoja dabartiniai PLB nariai ir jų lyderiai? Taip pat? O gal niekaip?

Greičiausiai tiesiog dalyvauja ir veikia. Kaip galima spėti iš PLB veiklos atspindžių žiniasklaidoje. Bet ir tokiu atveju norėtusi aiškumo. PLB Konstitucijos patikslinimo. Tarkim, yra kaip yra, lietuviai vis dar masiškai traukia iš Lietuvos paskui pinigus, mes prie to prisideriname, kažkaip keičiamės, o koks mūsų galutinis tikslas, ir patys nežinome. Gal ir nėra jokio tokio tikslo.

PLB važiuoja iš inercijos, naujabangiems pamažu perimant ar jau visiškai perėmus dipukų sukurtas institucijas, o kai kur net ir archajišką smetoninės Lietuvos retoriką. O kur PLB važiuoja? Kur plaukia jos laivas? Ar žino bent PLB valdybos nariai?

Tai ne kritika. PLB galėtų veikti ir kaip koks klubas. Gali būti, kad daug kur ir veikia kaip klubas. Vieni įstoja, kiti išstoja. Išvažiuoja į kitą šalį, grįžta į Lietuvą. Dar didesnė dalis klubą aplenkia. Interesai ne tie. Lietuvių kitas gal ir matyti Norvegijoje ar Anglijoje nenori.

PLB skeletas tebėra tvirtas. Jis visai dar naudingas. Bet PLB apibrėžtumo pasikeitusiomis ir smarkiai besikeičiančiomis XXI a. sąlygomis nėra. Ar tai padeda susišnekėti su pagrindine ir esmine tautos dalimi Lietuvoje? Ne su ministerijomis, ne su valdžia, o su visuomene?

Ko gero, ne. Ar ne iš čia - to didžiojo tikslo nebuvimo - kyla ir jau beveik karikatūriškai atrodanti kova už Lietuvos pilietybę kaip antrąją, tiksliau kalbant, kova už Lietuvos pasą?

Antraštė: „Pasaulio lietuviai: reikia išlaikyti prigimtine teisę“. *Lydas*, nusakantis PLB tikslus: „Šią savaitę posėdžiavusi Seimo ir PLB komisija priėmė rezoliuciją „Dėl pilietybės išsaugojimo“, kuria prašo Seimo užtikrinti gimimu įgytos Lietuvos pilietybės išsaugojimą įgijus kitos valstybės pilietybę, pasinaudojant visomis įmanomomis teisinėmis priemonėmis.“

Tai, kad dėl PLB ir visų pasaulio lietuvių teisių Lietuvoje kovojama visomis

išgalėmis, visai suprantama. Tačiau šis kliše jau virtęs reikalavimas, o jis vyrauja santykiuose tarp Lietuvos lietuvių ir PLB lietuvių, byloja apie PLB lietuvių tikslų menkumą. Ir vienpusiškumą. Nes juk Lietuvos pilietybė, kaip ir bet kuri kita pilietybė, yra ne tik teisė.

Pilietybė užkrauna Lietuvoje gyvenančiam piliečiui gyvą galybę pareigų: išlaikyti mokyklas ir universitetus, ligonines ir senelių namus, Seimą, prezidentą ir ministerijas, kelius ir miestų vandentiekius bei kanalizaciją, kariuomenę, saugumą. Pagaliau ne paskutinė prievolė – ginti Lietuvą.

Ar piliečiai, gyvenantys JAV, Kanadoje ir D. Britanijoje, gali realiai prie to prisidėti?

Teoriškai – galbūt. Kai kuriais atvejais – gal net ir praktiškai. Nemaža dalis lietuvių siunčia pinigines perlaidas savo giminėms Lietuvoje, o tai prisideda prie kariuomenės ir mokyklų bei universitetų išlaikymo; randa investuotojų, kai kas gal net ir kariuomenėje tarnavo. Bet tai, sutikite, malonios, gražios, bet vis dėlto išimties.

Kas lieka iš pilietybės pasilikus tik teisę turėti pasą tokioje valstybėje kaip Lietuva? Kuri ne tik labai neturtinga, bet dar ir yra Vakarų civilizacijos pafrontės valstybė, kuriai nuolat gresia barbarų iš Rytų įsiveržimai.

Tik teisės. Be jokių pareigų. O galima būtų pasakyti ir kiekiau: tik papildoma prievolė Lietuvoje gyvenantiems jos piliečiams. Kuriems dar reikia ir rūpintis tais lietuviais, kurie pasklido po platų pasaulį. Iš kraujo giminystės dogmos taško žiūrint, tai nėra sunki prievolė. Na, bent jau neturėtų būti sunki, žinant, kiek mūsų pačių artimųjų gyvena užsieniuose. Bet vis tiek tai yra prievolė.

Kur lenkiame? Už varčios ir vėl iš pradžios. PLB turėtų permąstyti savo egzistencinius tikslus. Vaizdžiai kalbant, PLB turi iš naujo atrasti PLB.

Kaip skambėtų tokia PLB Konstitucijos eilutė: PLB tikslas yra daugumos lietuvių sugrįžimas gyventi ir dirbti Lietuvoje?

Kaip naujoji utopija? Be abejo, taip. Nerealu tai nei šiandien, nei rytoj. Bet pakeliui į šį tikslą ar PLB negalėtų iškelti tarpinio tikslo? Tarkim, PLB tikslas – per 15 metų Lietuvos ekonomikos lygį pakelti iki Vokietijos ir visokeriopa prie to tikslo prisidėti.

O jei PLB Seimas dar priimtų nuostatą - ne imperatyvą, lyg ir kokią paraginimą - kiekvienam nariui skirti 0,5 proc. savo pajamų šiam tikslui. O tie pinigai eitų, tarkim, jauniems mokslų daktarams ar gydytojams išlaikyti Lietuvoje.

Gražu, kai Londone kasmet lietuviai surengia balių, kurio metu dosniai aukojami pinigai sunkiems ligoniniams gydyti ar vaikų namams. Bet tai - žuvies davimas. Lietuvai, jei norime, kad ji priartėtų prie Vakarų ekonomikų, reikia ne žuvies, o meškerių.

Tai nereiškia, kad tokį tikslą reikėtų suprasti ir įgyvendinti paraidžiui. Yra įstatymo raidė ir yra įstatymo dvasia. Svarbi pati mintis orientuoti pasaulio lietuvius į Lietuvą kaip Pažadėtąją žemę. Į kurią ne kartais atvažiuojama, o svajojama ir planuojama sugrįžti.

Jei tokį ar panašų tikslą PLB būtų turėjusi, antraščių klišės, kalbančios apie prigimtine lietuvio teisę turėti antrą pasą, Lietuvoje likusiems lietuviams ne tik neskambėtų karikatūriškai. Priešingai, referendumas dėl dvigubos pilietybės jau būtų įvykęs. Su tokia pat sėkme kaip referendumas dėl stojimo į ES.

Žinoma, galima lengvai apsieiti ir be to. Galima toliau plaukti politinių emigrantų įkurtos PLB laiveliu ir jų parinktu farvateriu. PLB tikrai dar ilgai gali važiuoti iš inercijos, nes juk neblogas buvo tas dipukų užduotas pagreitis, ar ne?

Tačiau kaip į autoservisą nustatytu metu patikrai nenuvežtas automobilis turi madą užgesti ne laiku ir ne vietoje statistiškai dažniau nei tikrinamas laiku, taip ir su institucijomis. Atrasti iš naujo PLB būtų jei ne protingiau, tai bent jau stogą raunantis nuotykis, šluojantis nuobodų kartojimą, kad PLB seniai išrasta.

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.